

OB PRIHODU PREDSEDNIKA EISENHOWERJA V EVROPO

ALI SE BLIŽAMO PREKRETNICI V SVETOVNI POLITIKI?

Needinost v zapadnem svetu - Francija se je osamila - Kaj bo naredil De Gaulle?

Medtem ko to pišemo, je predsednik Združenih držav Eisenhower na poti v Evropo, kjer bo obiskal najprej Adenauerja v Bonnu, zatem De Gaulle v Parizu in na posled Mac Millana v Londonu. Sem prihaja zavoljo tega, da sliši mnenje glavnih evropskih zaveznikov, preden se bo 15. septembra sestal s Hruščevom v Ameriki.

Ko je bilo mednarodni javnosti sporočeno, da pride gospodar Sovjetske Rusije na uradni obisk v Združene države, kjer se bo pet dni razgovarjal z Eisenhowerjem o svetovnopoličnem položaju, se je večine ameriških zaveznikov polotil strah, da bi se zastopnika obeh najmočnejših velesil našega časa utegnila v tej ali oni važni stvari na štiri oči zediniti ter postaviti zaveznike pred izvršena dejstva, ne da bi se dovolj ozirala na njihove koristi. Ta bojažen se je še povečala po izjavi Nixona, da je sporazum med Ameriko in Rusijo potreben in izvedljiv.

EISENHOWER MIRI DUHOVE

Predsednik Združenih držav je prišel torej k nam, da razprši te skrbi in bojazni. Omeniti treba, da to ne velja za Angleže, kajti Mac Millan in tudi laburistični opozicionalni voditelji so bili zmerom mišljenja, da je za mednarodni mir le koristno, ako se najvišji predstavniki Amerike in Rusije sestanejo in si izmenjujejo misli.

Pač pa sta se ob naznanilu sestanka med Eisenhowerjem in Hruščevom močno razburila De Gaulle in Adenauer. Ta se je ustrašil, da se bo morebitni sporazum sklenil na račun Nemcev, in v tem ima v bistvu prav. Njegovo vrhovno načelo je namreč, naj se nemško vprašanje reši s svobodnim ljudskim glasovanjem prizadetega naroda, pri čemer pričakuje, da se bo ogromna večina izrekla za enotno nemško državo, kar bi seve pomenilo konec komunizma v Nemčiji.

Po načelih demokracije je sicer Adenauerjeva politika pravilna, toda po mnenju hladno mislečih državnikov za sedaj neizvedljiva. Kako si je mogoče misliti, da bi Rusi po zmagi nad Hitlerjem, ki jim je omogočila, da sede danes v Berlinu, dovolili ljudsko glasovanje, s katerim bi Nemci prešli v protiruski tabor zapadnjakov? Kdor tako misli, je političen sanjač.

Rusi bi pristali na zedinjenje Nemčije samo, če bi jim zavezniki nudili v zameno znatne in otipljive koristi, na priliko ako bi predlagali, naj postane Nemčija vmesna vojaško nevtralna država med vzhodnim in zapadnim taborom, kot je Avstrija. To pa

Adenauer odločno odbija, češ da morajo Nemci biti brezpogojni gospodarji tudi svoje zunanje politike, kakor so vsi svobodni narodi na svetu. Nasprotje je potakem danes nepremostljivo. Eisenhower bo zdaj v Bonnu miril Adenauerja, češ da Amerika nima namena, karkoli vsiliti Nemcem, temveč nastopati samo sporazumno z njimi.

FRANCOSKI NACIONALIZEM

Neprimerno težji opravke imajo pa Amerikanci z De Gaulleom. Ta je sicer socialno napreden človek, pripravljen dati delavcem pravice, ki jim gredo, je pristaš svobode tiska in demokracije, toda skrajšen nacionalist. Mož ne more preboleti, da Francija ne igra več v svetu tiste vodilne vloge, ki jo je še pred zadnjo vojno. Ima občutek, da je njegova domovina zapostavljena, ter si je postavil za življenjsko nalogo, da obnovi njeno nekdanjo »veličino«.

Zato se z vsemi sredstvi trudi, da bi Francija postala spet enakovredna Veliki Britaniji ali celo Rusiji in Ameriki, kar je seveda le sanja, kajti današnji Francozi niso več to, kar so nekoč bili. Na prva mesta svetovne pozornice stopajo mlajši in močnejši narodi. Iz De Gaullove nezadovoljnosti izhajajo njegove neprestane zahteve, naj Amerika ravna s Francijo vsaj na isti način kot z Veliko Britanijo.

Ves svet protestira

Najprej so se dvignili zoper De Gaullovo namero vsi afriški narodi, češ da bi radioaktivni žarki bombe resno ogrozili zdravje sosednega prebivalstva. Afriškim deželam so se takoj priključile vse azijske države in med njimi tudi Japonska, ki ne more pozabiti strašnih posledic obstreljevanja Hirošime in Nagasakija ter je zato odločna nasprotnica vsakega atomskega oboroževanja.

Proti poskusu v Sahari je protestirala obenem angleška javnost, očitajoč Francozom, da so se pri izdelovanju bombe poslužili pomoči — **nemških znanstvenikov**, kar da je prvi korak k bodočemu samostojnemu atomskemu oboroževanju same Adenauerje Nemčije. De Gaulle močno zamerijo, da hoče razstreliti bombo prav v času, ko zapadnjaki vodijo pogajanja z Rusi, da bi se nevarni in škodljivi jedrski poskusi **sploh po vsem svetu prepovedali**.

Zaradi napovedane razstrelitve v Sahari je vznemirjena tudi Italija in ravno tako Jugoslavija, kjer poudarjajo, kako sta njihovi deželi že od nekdanj izpostavljeni pra-

Pred Amerikanci in Angleži sklenejo kaj važnega v svetovni politiki, naj se posvetujejo tudi s Francozi, katerim pripada skupno z Anglosaksonci nekako vrhovno vodstvo zapadnega sveta. Amerika naj nadalje sporoči Francozom svoje atomske tajnosti, kot je uvedla vanje Angleže. Zakaj Združene države tega nočejo storiti?

ATOMSKA BOMBA V SAHARI

V Washingtonu odgovarjajo, da zato ne, ker to zabranjujejo obstoječi ameriški zakoni, v ostalem da je pa nemogoče sprejeti Francije v družbo jedrskih velesil, ker ona sploh nima še lastne atomske bombe. De Gaulle odvrča, da jo bodo Francozi prav kmalu imeli, ter želi, naj jim Amerikanci pri tem pomagajo, češ da je to edini način, s katerim lahko Amerika prizna enakopravnost Francije.

De Gaulle je seve zelo hud, da je v Washingtonu naletel na gluha ušesa. Zavoljo tega je napel vse sile, da pride tudi brez ameriške pomoči do svoje jedrske bombe, in zdi se, da se mu je posrečilo, kajti pred kratkim je naznanil, kako bo Francija prav kmalu razstrelila svojo prvo bombo sredi puščave Sahare. Vest je zbudila po vsem svetu velikansko pozornost ter imela take politične posledice, kot jih ni De Gaulle pričakoval.

hu, ki od časa do časa prihaja k njim iz afriških pustinj čez Sredozemsko morje. Če bi se zdaj spuščali s prahom na prebivalstvo še atomski drobci, bi mogla nastati katastrofa, katero treba za vsako ceno preprečiti.

FRANCIJA JE OSAMLJENA

S svojo politiko je prišel De Gaulle, kot vidimo, v spor z vsemi zapadnimi zavezniki, in celo z Adenauerjem, kateremu ne morejo hoditi prav očitki, da pripravlja skupno s Francozi samostojno atomsko oborožitev Nemčije.

V še hujšo zadrego so pa francoski nacionalisti spravili zapadnjake s svojo zahtevo, naj zavezniki **podpirajo Francijo v borbi proti alžirskemu narodnoosvobodilnemu gibanju**. Francoski načelnik vlade Debré je pred kratkim izjavil, da mora biti pomoč zaveznikov **brezpogojna**. To se mora pokazati zlasti pri glasovanju pred Združenimi narodi, ki bodo v kratkem razpravljali o vprašanju Alžirije.

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 30. avgusta, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 15.40 Slovenska zborovska glasba; 17.00 Sarasate: Španski ples; 18.00 Koncert slovenskih solistov; 19.00 Nedeljski vestnik; 20.30 Melodije iz operet Paganini in Dežela smehljaja; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — »Torquato Tasso« (Janko Jež).

Ponedeljek, 31. avgusta, ob: 18.00 Haydn: Simfonija št. 100 v G-duru, imenovana »Vojaška simfonija«; 18.25 Vokalni kvintet Zarja; 19.00 Radijska univerza — Janko Košir: Pomen in razvoj gozda — »Vpliv gozda na podnebje, tla in vodo«; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Jacques Ibert: Le roi d'Yvetot, komična opera v 4 dej.; orkester in zbor Berkshire Music Center vodi Sergej Kusevitsky. Približno ob 21.05: Opera, avtor in njegova doba. Približno ob 21.30: Mala literarna oddaja.

Torek, 1. septembra, ob: 18.00 Z začarane police — Marija Polak: »Najdenček«; 18.10 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije, ki ga vodita Samo Hubad in Jakov Cipci — Anton Lajovic: Capriccio; L. M. Škerjanc: Simfonija št. 2; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Iz zgodovine odkrivanja sveta — 3. del »Azija« — Ibn Batuta, posebni dopisnik za Azijo (M. Javornik); 21.35 Poje Duo sa Kvarnera ob spremljavi orkestra Franca Russa; 22.00 Umetnost in življenje — »20. mednarodni filmski festival v Benetkah« (Miran Pavlin); 22.15 Jugoslovanski skladatelji — »Gojmir Krek« (P. Merku).

Sreda, 2. septembra, ob: 18.00 Bela Bartok: Koncert za violino in orkester; 18.40 Slovenske instrumentalne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Stare); 21.00 Sonce za dva, komedija v 3 dej. (Enrico Bassano - Martin Jevnikar); igrajo člani RO.

Četrtek, 3. septembra, ob: 18.00 Koncert violinista Alfonsa Musestija, pri klavirju Aleksander Konstantinides — Geminiani-Barison: Sonata v A-duru; Viotti: Adagio iz koncerta št. 22; Petrassi: Uvod in allegro; 18.30 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Radijska univerza — Boris Mihalič: Iz zgodovine pomorstva — »Pomorske vojne v 19. stol., 2 del«; 21.00 Obletnica tedna — Anton Mlinar: »20-letnica izbraha 2. svetovne vojne. Približno ob 22.05: Iz sodobne književnosti — »Pregled književnosti vzhodno-evropskih dežel« (Franc Jeza).

Petek, 4. septembra, ob: 18.00 Musorgski: Slike z razstave; 19.00 Iz planinskega dnevnika Rafka Dolharja — »Zasilna vrva«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.20 Ivan Matečič Ronjgov: Rožnice; 22.00 Znanost in tehnika — Boris Mihalič: »Tehnika in gledališki oder«; 22.15 Koncert baritonista Konrada Orožima, pri klavirju Gojmir Demšar — Samospevi Gotovca in Papandopula; 22.35 Havajski motivi.

Sobota, 5. septembra, ob: 15.40 Vaški kvintet; 16.00 Novelist tedna; 18.00 Oddaja za najmlajše — Anica in zmaj Ropotaj, pravljica (Boštjan Pralj); igrajo člani R. O.; 19.00 Ko študent na rajžo gre (Mitja Volčič in Drago Stoka); 20.40 Zbor iz Dornberka; 21.00 Mesto ponoči — II. del: »Predstava se nadaljuje« — Radijska zgodba (Ezio D'Errico - Fr. Zupan); igrajo člani R.O.; 22.00 Dvorakove in Smetanove skladbe.

TEDENSKI KOLEDARČEK

30. avgusta, **nedelja**: Roza iz Lime
31. avgusta, **ponedeljek**: Rajmund
1. septembra, **torek**: Egidij
2. septembra, **sreda**: Stefan
3. septembra, **četrtek**: Pij X.
4. septembra, **petek**: Rozalija
5. septembra, **sobota**: Lavrencij

TRI STO PETDESET MILIJARD

Iz uradnih številk izhaja, da je l. 1958 obiskalo Italijo nič manj ko 15 milijonov 287 tisoč tujcev, in sicer 658 tisoč več ko prejšnje leto. V državi so potrošili 350 milijard lir. Znesek je ogromen in dokazuje, kolikega pomena je dandanašnji za države dobro urejen tujski promet.

PORAVNAJTE

NAROČNINO!

Ali se bližamo prekretnici v svetovni politiki?

(Nadaljevanje s 1. strani)

Da je taka zahteva nesprejemljiva, je vsakomur jasno. Kako morejo zapadnjaki zagovarjati francosko kolonialno nadvlado v Alžiriji danes, ko je za vsakega slepca že vidno, da je kolonialno gospodarstvo po vsem svetu zapisano smrti? Če bi Angleži in Amerikanci ugodili Francozom, bi se zasovražili pri vseh narodih Afrike in Azije in s tem gnali vodo na mlin svetovnega komunizma.

VOJNA ALI POGAJANJA

O De Gaullu ni še jasno, ali se strinja s svojim načelnikom vlade Mihaelom Debréjem. Za sedaj je zahteval samo od članov vlade, naj mu vsakdo predloži **pismeno mnenje**, kako naj se reši alžirsko vprašanje. Nato pojde De Gaulle še pred priho-

dom Eisenhowerja iznova v Afriko, se bo tam posvetoval s poveljniki vojske ter se šele potem odločil, kaj mu je narediti.

De Gaulle bo moral izbirati med vojno, ki naj se vodi zoper upornike do kraja, in pogajanja z voditelji alžirskega narodno-osvobodilnega gibanja, kakor mu priporočajo zapadni zavezniki. Če bo pogajanja odbil, bi se mogla skupnost zapadnega sveta razklati na dvoje in osamljena Francija bi prišla v skušnjava, da išče pomoči v Rusiji, ki bi ji jo prav gotovo nudila, samo da razdvoji doslej še kolikor toliko sklenjene vrste svojih zahodnih nasprotnikov.

Od skorajšnjih De Gaullovih sklepov je zatorej odvisno, če stojimo ali ne stojimo pred prekretnico v evropski in svetovni politiki.

Komunistični upor v Laosu

V času, ko ves svet govori o skorajšnjem sestanku med Eisenhowerjem in Hruščevom, prinaša časopisje obenem polno novic o borbah komunističnih vstajnikov v Laosu, vzhodnoazijski kraljevini, meječi na komunistični Severni Vietnam, kateri je desna roka rdeče Kitajske.

O tej vstaji pravijo, da jo je sprožil in jo podpira Mao Tse Tung, ker namerava z njo metati Hruščevu polena pod noge. Skvariti mu hoče baje sestanek z Eisenhowerjem. Mao je bil namreč že od nekdaj nasproten sporazumu med Ameriko in Rusijo, ker se je bal, da obe velesili lahko skleneta kak dogovor v svetovni politiki **brez sodelovanja Kitajske**. Iz tega vzroka je bil Mao vselej vobče protiven vsakemu vrhunskemu sestanku med zapadnim in vzhodnim svetom, pri katerem bi on ali njegov zastopnik ne bil prisoten.

Ponesrečen poskus

Ko je postalo jasno, da se bosta navzlic temu Eisenhower in Hruščev sestala, je izbruhnila komunistična vstaja v Laosu. Iz Severnega Vietnama je prihajalo upornikom orožje in pomoč v prostovoljcih, in Kremelj je prišel čez noč v zagato. Njegova ideologija je zahtevala, da se javno postavi na stran vstajnikov, čeprav je bilo jasno, da pride s tem v spor z Ameriko, ki je svoj čas prevzela jamstvo, da zaščiti neodvisnost laoske kraljevine.

Toda zdi se, da so v Moskvi in Washingtonu kitajske načrte sprevideli, ter se zato niso dali potegniti v hude medsebojne razprtije. Sestanek med Eisenhowerjem in Hruščevom se ne bo preklal in predsednik Združenih držav je že prispel v Bonn, kjer je začel z Adenauerjem razgovore, ki naj zgladijo pot sestanku s Hruščevom.

Vojaška pomoč Amerike

Istočasno je vlada Združenih držav sklenila poslati Laosu potrebno orožje, da lahko stre upor v deželi. Laoški kralj bo povečal število svojih vojaških edinic in pomnožil orožništvo, in sicer vse na stroške Amerike. Washington ne bo napolnil v Laos le orožja, temveč plačeval tudi mezde vojakom in častnikom, oskrbel potrebne uniforme in vso ostalo opremo.

Da dokaže svetu, kako je ameriška politika samo obrambne in ne napadalne narave, je Eisenhower ob prihodu v Evropo obenem oznanil, da je njegova vlada sklenila podaljšati dobo, za katero se obveže **prenehati sleherne atomske poskuse**. Amerika in Velika Britanija sta ustavili jedrska razstreljevanja 31. oktobra 1958 za dobo enega leta. Rok bi moral torej poteči 31. oktobra tega leta. Zdaj ga je Amerika podaljšala do 31. decembra, upajoč, da pride medtem do sporazuma z Rusijo, po katerem naj bi se jedrska razstreljevanja po vsem svetu **sploh ukinila**.

***

SLOVO ETIOPSKEGA VLADARJA

Haile Selasjé je zapustil Jugoslavijo in se z letalom vrnil v Adis Abebo. Pred odhodom ga je maršal Tito popeljal na motornem čolnu si ogledat Rovinj, kjer je prebivalstvo voditelja Etiopije pristrčno pozdravljalo.

Izdano je bilo uradno sporočilo, da imata državi slične poglede na osnovna vprašanja svetovne politike ter da se mora prijateljsko sodelovanje med njima razširiti in poglobiti. Posledica Selasejeva obiska bo, da se bodo tudi gospodarski odnosi med deželama razmahnila. Etiopija je po narodi bogata, a še nerazvita država in mora skoro vse industrijske potrebščine uvažati iz tujine.

NAMESTO VOLNE LAHKA SVILA

Janez XXIII. je odredil, da smejo kardinali nositi poleti namesto predpisanega oblačila iz volne opravo iz lahke svile. Pomembnejši pa je ukaz, ki ga je papež izdal pred kratkim proti ploskanju v cerkvi sv. Petra. Ko se namreč sv. oče pojavi v baziliki, je bila navada, da so verniki burno ploskali, vpijoč: »Živel papež!«, v prejšnjih časih pa: »Živel papež kralj! — Evviva il papa re!«

Nad tem so se mnogi spotikali, češ da preveč spominja na gledališče. Sedanji papež je razvado odpravil. Verniki naj ga sprejmejo v zbranem molku. Kvečjemu lahko zapojejo cerkveno pesem.

NOVA PISARNA

Pred dnevi je v Trstu, ul. C. Battisti 6/II. (prehod Fenice), odprl samostojno pravno pisarno dr. Bogdan Berdon, občinski svetovalec v Dolini. Mlademu pravniku želimo mnogo uspeha.

„To je naša in naših očetov zemlja“

Organizacija beguncev »iz Julijske krajine in Dalmacije« je priredila v Sosljanu počitnice za 90 deklic, katere je pred dnevi obiskal tržaški škof Santin. V novoustanovljenem italijanskem Dečjem domu na slovenski obali, posvečenem tržaškemu borcu proti Avstriji Reiss-Romoliju, je škof spraveval deklice, od kod so.

Ko je slišal imena: Bari, Neapelj, Rim, Bologna itd., jih je prekinil, hotoč vedeti, od kod so njihovi starši. Tedaj, piše Il Piccolo, so se oglasila »imena skoro vseh istrskih mest od Kopra do Pulja, imeni Reke in Zadra: vsa Istra in vsa Dalmacija sta bili prisotni«.

Škof je nagovoril mladino ter ji med drugim rekel: »Za mesec dni ste tu vse skupaj, kar koristi vašemu zdravju, vašemu duhu...« Potrditi pa morate še »zvestobo, do nečesa, kar je jako plemenito in zelo lepo, namreč do zemlje, katera je naša in naših očetov«. Veselje mi dela, je škof dostavil, da se »naša preteklost ne uniči, temveč da živi v vas...«.

Zvestoba do lastnega naroda in domačije, ki jo škof mladini priporoča, je res ne-

PREOSNOVA ŠOLSTVA

Prosvetni minister Medici je pripravil nov zakonski osnutek za reformo šolstva v Italiji, ki ga bo vlada v kratkem pretresla. Za otroke od 11. do 14. leta hočejo vpeljati obvezen pouk na srednjih šolah. Doslej je bil obvezen le 8-letni obisk na ljudskih šolah.

Nova nižja srednja šola se bo delila na tri vrste: na humanistično z latinščino, na tehnično in na normalno ali splošno, namenjeno mladini, ki ne namerava nadaljevati naukov na vseučiliščih. Take »normalne« srednje šole bodo ustanavljali celò v oddaljenih vaseh, kjer bodo učitelji z izpiti prevedeni na položaj profesorjev skupine C. Število šol se bo v Italiji zelo pomnožilo.

Zakonski načrt odpira naši narodni manjšini nove možnosti, če jih bomo znali izrabiti. Preosnova bi se morala izvesti že v prihodnjem šolskem letu.

ZLOČINI PO CENIKU

Londonska policija je dognala, da deluje v prestolnici, ki šteje okrog 8 milijonov duš, približno tisoč dobro organiziranih tajnih tolpa poklicnih zločincev. Hudodelstva izvršujejo tudi za denar, in sicer po tarifi. Za 10.000 lir pretepejo eno osebo, če hočeš, da ti razbijejo bar ali gostilno, moraš plačati 100 tisoč. Po dogovoru se pa določi cena, ako je treba »spraviti s poti« neljubega človeka. — To nas spominja na pretekla stoletja, ko so mogočniki najemali plačane morilce.

POSLEDICE NAPREDKA

Na Angleškem nameravajo v prihodnjih šestih letih zapreti 250. premogovnikov in odpustiti iz službe 100 tisoč rudarjev. Če vštujemo družine, bo skoro pol milijona ljudi na cesti. To je posledica čedalje večje uporabe nafte, ki vse bolj izpodriva iz industrijskih podjetij premog. Zato leže v skladiščih cele gore neprodanega blaga.

Se pred tridesetimi leti so se države štele srečne, če so imele na svojem ozemlju premogovnike, danes jim pa povzročajo brezposelnost.

kaj plemenitega, a velja obenem za Slovence, katerih dolžnost je, da branijo zvesto tudi sosljansko obalo, ker je pač »naša in naših očetov zemlja« in ker tudi oni nočejo, da »se uniči« njihova preteklost.

— 0 —

KOLONIZACIJA NAPREDUJE

V zadnji številki glasila tukajšnje Kršč. demokracije La Prora beremo na vidnem mestu, da je stranka imela doslej v občini Devin-Nabrežina dva odseka, ki sta zdaj dobila skupen občinski strankin odbor, sestojec iz 5 članov, med katerimi sedi tudi »organizacijski vodja kolonov«.

Še pred leti bi se zdelo, da sanjaš, če bi kdo trdil, da obstoji v tej čisto slovenski občini organizacija katere italijanske stranke. Vtem se je pa s pomočjo države, to je z davčnim, torej tudi z našim denarjem priseljevanje tujcev na slovensko obalo tako povečalo, da bodo n. pr. v Sosljanu semkaj pripeljani kolonisti kmalu številnejši od domačinov, na kar so italijanski nacionalisti in med njimi demokristjani kajpak zelo ponosni.

ODBRČNIL JE MILIJARDO

Znano podjetje Metro Goldwyn Meier je bilo sklenilo prirediti film, ki bi prikazal življenje velikega državnika Winstona Churchilla. Stari politik je že bil dal dovoljenje in bi bil moral dobiti za to nagrado, ki je znašala nič manj ko 1000 milijonov ali milijardo lir. Igrali bi največji sodobni umetniki, kot sta Orson Welles in Peter Ustinov.

Zadnji hip se je pa Churchill premislil in dovoljenje preklical. Njegovo življenje, je dejal, naj spravijo, če se jim zdi, na platno po njegovi smrti, zdaj naj ga puste v miru. Tako izlahka bi bil malokdo odbrčnil milijardo.

„Prvi in najvažnejši problem“

Avstrijski zunanji minister dr. Kreisky je imel v Innsbrucku pred 350 inozemskimi udeleženci nekega počitniškega tečaja govor, v katerem je med drugim poudaril, da je prvi in najvažnejši problem, ki bo uravnaval bodočo avstrijsko zunanjo politiko — vprašanje Južnega Tirola.

Rekel je, da popolnoma odobrava nedavni sklep dunajske vlade, s katerim zdaj tudi ona zahteva od Italije, naj podeli nemškemu Južnemu Tirolu tisto avtonomijo, ki velja danes za Trentinsko - južnotirolsko deželo, kjer so Italijani v ogromni večini. Geslo: Proč od Trenta! ki ga zagovarja manjšina, je postalo potakem tudi uradna smernica avstrijske zunanje politike, kar bo Rim moral resno upoštevati, ako se hoče pomiriti s sosedno državo.

Kreisky je dejal, da se bo Avstrija pogajala z Italijo na podlagi De Gasperi - Gruberjeve pogodbe iz leta 1946, v kateri je bila, kot znano, zajamčena samouprava Nemcem na Južnem Tirolskem in ne Italijanom na Tridentinskem. De Gasperijeva prevara se mora po mnenju dunajske vlade preklicati in popraviti.

PETLETNICA DE GASPERIJEVE SMRTI

V nedeljo so bile v Trentu velike svečanosti. Načelnik vlade Segni je prišel v spremstvu številnih ministrov in oblastnikov proslavljat peto obletnico De Gasperijeve smrti. Pokojnika je upravičeno označil za velikega državnika, ki je s pomočjo Amerike obnovil gospodarsko uničeno domovino, naredil iz Kršč. demokracije vodilno silo Italije ter zagotovil italijanskemu narodu demokratične svoboščine.

Vse to je res, vendar pa je tudi res, da je bil nasprotnik narodnih manjšin ter se v tem bistveno razlikoval od daljnovidnega don Sturza. Južni Tirolci ne morejo pozabiti, da jih je opeharil za avtonomijo, obljubljeno jim v pogodbi iz l. 1946. Čudno se zato sliši odlomek Segnijevega govora v Trentu, kjer je poudarjeno, da je vsa skrivnost De Gasperijevih uspehov v tem, da se je strogo držal dane besede in pogodb, ki jih je podpisal!

AMERISKI SENATOR KEOGH

Veliki ameriški dnevnik New York Times je priobčil, kot smo že pisali, pred kratkim članek g. Sulzbergerja, v katerem je povedano, kako neka tajna organizacija nemške mladine pripravlja na Južnem Tirolskem oborožen odpor proti Italiji.

Vpričo tega se je oglašil k besedi senator Keogh, izvoljen v nekem okraju New Yorka, kjer živi mnogo italijanskih naseljenec — volivcev. Južni Tirolci, je napisal, spadajo med najboljše vladane narodne manjšine na vsem svetu in uživajo celo izjemne pravice ali privilegije. Kar se godi na Tirolskem, je le dokaz, da hitlerizem spet dviga glavo.

V odgovor je organizacija Bergisel-Bund iz Innsbrucka brzojavno povabila senatorja, naj pride na njene stroške preiskat dejanske razmere v Južnem Tirolu. — Za nemško manjšino se vsekakor zanima zdaj mednarodna javnost, za kar se ima Italija zahvaliti — pokojnemu De Gasperiju.

Socialna plat

Socialist Kreisky je naglasil, da ima avtonomija tudi socialen značaj, kar se v političnih obravnavah doslej ni dovolj upoštevalo. Samouprava Južnih Tirolcev je izrazito socialno vprašanje, kajti z njo naj bi se zagotovila kmečkimi sinovom zaposlitev v mestih ter se jim s tem ohranila domačija.

Minister je mislil na obsežno industrializacijo Južnega Tirola, ki jo je začel Mussolini in nadaljeval De Gasperi z namenom, da se z uvažanjem tuje delovne sile sčasoma poitalijanči pokrajina, medtem ko mora nezaposlena domača mladina s trebuhom za kruhom po svetu.

Besede zvane prepričevalno, samo oseba ki jih je govorila, ni primerna. Kreisky je namreč član avstrijske vlade, katera sama ne izpolnjuje obveznosti do svojih manjšin. Brezobzirno izkoriščajoč gospodarsko odvisnost koroških Slovencev, izvaja nanje težki narodni pritisk, ki je prava sramota za omikano deželo. Dokler ne dokažejo, da sami spoštujejo pogodbe, bi moralo biti avstrijskim državnikom prepovedano sploh govoriti o manjšinah. Njihove dvojne morale bi svet ne smel mirno prenašati.

S Tržaškega

O čem bodo razpravljali v Rimu

V začetku prihodnjega meseca odpotuje v Rim posebno tržaško odposlanstvo, da predsedniku vlade Segniju obrazloži položaj tukajšnjega gospodarstva ter obenem zahteva od vlade primerne ukrepe.

Prejšnji teden je tržaški župan Franzil, ki bo odposlanstvo vodil, sporočil načelnikom političnih skupin, da bo odposlanstvo sestavljeno še iz predsednika pokrajine prof. Gregoretija, predsednika Javnih skladišč dr. Tanasca, predsednika Trgovinske zbornice dr. Caidassija ter nekaterih strokovnjakov. Predlog socialistov in komunistov, naj se v odposlanstvo vključijo še predstavniki opozicije ter župani manjših občin, je bil odbit.

V Rimu bodo tržaški zastopniki obravnavali naslednje: položaj podjetij, ki so v sklopu Zavoda za industrijsko obnovo (IRI), od katerih so najvažnejše ladjedelnice v Trstu in Tržiču; stanje ladjedelnice Felszegy iz Milj; promet v tržaškem pristanišču; železniški promet ter položaj uslužbencev bivše ZVU.

Da se tukajšnjemu gospodarstvu zajamči obstoj in zadovoljiv razvoj, bodo zahtevali, naj vlada poskrbi ladjedelnicam dovolj naročil. Tako naj bi ladjedelnice v Trstu in Tržiču čimprej pričele graditi tista dva čezoceanska potniška parnika, ki sta jim bila obljubljeni po lanskim državnoborskih volitvah, ter obenem začele graditi

ladje za vojno mornarico. Vlada naj tudi posreduje v korist ladjedelnice Felszegy, kjer je vodstvo podjetja prav te dni odpustilo kar 152 uslužbencev. Glede pomorstva bodo predlagali, naj se ojači število ladij ter pomnože pomorske proge. Železniške vozne naj se pa znižajo, in sicer za 10% do 100 km, 20% do 300 km in 30% do 600 km dalje.

Omejena prosta cona

Najbolj zanimiva pa je zahteva, naj se na določeno količino nekaterih predmetov široke potrošnje odpravi carina, se pravi uvede tudi na Tržaškem »prosta cona« po vzoru Gorice, kjer prejemajo potrošniki mesečno določeno količino sladkorja, kave ter bencina po znatno nižji ceni kot v ostali državi. Poleg tega imajo v Gorici nekatera industrijska podjetja precejšnje davčne olajšave. Gre, kot znano, za predlog vladajoče stranke, ki v ostalem odločno nasprotuje popolni prosti coni za naše ozemlje.

Naj končno še omenimo, da bo odposlanstvo predsednika Segnija opozorilo na samoupravno deželo Furlanijo-Julijsko krajino, za katero se je pred državnoborskimi volitvami zavzemal bivši demokristjanski prvak Fanfani. Za uslužbence bivše ZVU pa bodo zahtevali, naj se čimprej izglasuje zakon, po katerem bodo prešli v stalno državno službo.

LADJEDELNIŠTO V MILJAH IN V TRSTU

Zaradi stiske, v katero sta ob pomanjkanju naročil zašli ladjedelnici sv. Roka in Felszegy, je bil pred časom ustanovljen Odbor za zaščito miljskega gospodarstva, pri katerem sodelujejo predstavniki vseh političnih strank ter gospodarskih ustanov bližnjega mesteca.

Ko so prejšnji teden mnogi delavci podjetja Felszegy prejeli pisma, v katerih jim uprava ladjedelnice sporoča, da so začasno odpuščeni, je odbor prosil za sprejem pri generalnem komisarju Palamari in bil sprejet v soboto. Dr. Palamara je priznal, da je položaj miljskega gospodarstva zaskrbljiv ter obljubil pomoč. Tako bodo iz sklada generalnega komisariata naročili v ladjedelnici Felszegy več del za skupno vrednost 80 do 100 milijonov lir, dr. Palamara pa se bo še osebno zanimal, da bo ladjedelnica dobila druga naročila, tako da ji ne bo treba odpuščati uslužbencev.

Medtem je bila potrjena vest, da namestila uprava Felszegyja začasno odpustiti kar 152 delavcev, čeprav jim je še pred dnevi zagotovila, da ukrepa ne bo za sedaj izdala. Delavci so zato sklenili, da se v ponedeljek kljub odpustu javijo na službo. Odbor in sindikati namreč trde, da so odpusti neupravičeni, ker sta v ladjedelnici v gradnji še dve ladji s skupno 29,500 tonami nosilnosti.

Položaj ladjedelnice sv. Roka pa je še hujski, saj je tako rekoč že nehala biti sa-

mostojen obrat in jo sedaj postopno vključujejo v sklop Tržaškega arsenala.

Iz uradnih podatkov izhaja, da je sploh vsa tržaška ladjedelniška industrija v hudi stiski. Tržaški arsenal in ladjedelnica sv. Roka sta v juniju izkoristila le 38% naprav, ladjedelnica sv. Marka pa gradi le tri petrolejske ladje s skupno nosilnostjo 116.970 ton, naročeno pa ima le eno 1400-tonsko ladjo za vojno mornarico.

Spričo takega stanja tržaško delovno ljudstvo pričakuje od odposlanstva, ki pojde prihodnji mesec v Rim, da bo znalo od vlade in Zavoda za industrijsko obnovo doseči, da se začne tudi na Tržaškem graditi iz državnih proračunov primeren odstotek novih ladij.

Milje:

OD STRELE PORUŠEN HISNI VOGAL

Med hudo nevihto, ki je bila v nedeljo, se je v Čamporah, vasi nad Miljami, pripetilo nekaj nenavadnega: strela je udarila v dimnik hiše, kjer prebiva družina Svetina, ter skupno z njim porušila hišni vogal. V tistem trenutku je v sobi počivala 63-letna gospodinja Valerija Svetina, ki jo je zaradi strele vrglo s postelje ter laže ranilo. Nezavestno so jo odpeljali v bolnico. Revica je k sreči užila več strahu kot drugega.

PODPORA TRŽASKIM KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo prične v začetku septembra deliti tržaškim kmetovalcem, ki so zaradi lanske suše imeli mnogo manj sena, pomoč v obliki krmil za živino in hra-

ne. V ta namen je vlada nakazala 3 tisoč q pšenice, katere vrednost znaša okrog 15 in pol milijona lir. Podpora prejme 948 kmetovalcev, ki so do konca junija bili vložili prošnjo.

Nabrežina:

SEST MILIJONOV MANJ PRISPEVKA?

Za kritje lanskega primanjkljaja je občina prejela od države nekaj nad 30 milijonov lir. Letos pa se zdi, da namerava prefektura nuditi občini le nekaj nad 24 milijonov, to je 6 manj kot lani, čeprav bo primanjkljaj večji od lanskega.

Kot smo poročali, je dom za onemogle že dograjen in mu manjka le notranja oprema. Na županstvu računajo, da bo lahko začel služiti svojemu namenu že v začetku prihodnjega leta. Poslopje ima dve nadstropji ter lahko nudi oskrbo 40 osebam. Čeprav ni še določeno, katera ustanova bo dom vodila, se zdi, da bo občinski svet to nalogo poveril posebnemu odboru, ki bo za svoje delovanje odgovoren občini. Upravitelji si sedaj zlasti belijo glave, kako rešiti finančne težave, saj predvidevajo, da bo vsaj prvo leto poslovanja velik primanjkljaj (nekateri trde 15 milijonov).

Beneška

NEKOČ IN DANES

Vseposod na svetu, razen morda v De Gaullovi Franciji, očitno upada nezdravi in pretirani nacionalizem, ki je izkravaveli Evropi povzročil že tolika zla. Le v naši domačiji to strupeno zel še premnogi tako vneto goje in pri tem žal uživajo pri oblastvih podporo, kar jim omogoča, da širijo sovražno razpoloženje do slovenskega življa. Zato nima naša narodna manjšina na žalost še danes jezikovnih pravic ne v šoli ne v cerkvi.

Pred 60 leti pa je zdravnik Ivan Loria, ki se je proslavil tudi kot priznan prevajalec iz ruske, poljske, srbohrvatske in slovenske književnosti, med drugim prevedel v italijanščino pesmi obeh naših domačih pesnikov Petra Podreke in Ivana Trinka.

Kolika razlika med Italijo pred 60 leti, ko del naših domačih pesnikov niso le spoštovali, marveč celo prevajali, in današnja republika, ko bi obstoj beneških Slovencev in njihove kulture najraje popolnoma zatajili! Kdo bi se ob tem dejstvu ne spomnil zlatega rimskega reka: »Kogar bogovi hočejo ugonobiti, ga udarijo s slepoto«.

SEMPETER SLOVENOV

Ni dolgo, odkar je dosedanji živinozdravnik našega konzorcija odstopil. Za izpraznjeno mesto sta se potegovala, kot smo že poročali, dva živinozdravnika, en tujec in en domačin. V naš konzorcij spadajo naslednje občine: Šempeter, Podbonec, Sovodnje, Šlenart, Srednje, Grmek in Dreka.

V septembru so se zbrali vsi župani omenjenih občin, da imenujejo novega živinozdravnika. Tujca je seveda toplo priporočala vladna stranka. Domačinu so marsikaj očitali: med njegovimi smrtnimi grehi je bil tudi ta, da je Slovenec. A župani, zlasti tisti iz Grmeka, Srednjega, Šlenarta in Dreke, so napredni živinorejci in prav dobro poznajo domačega živinozdravnika. Zato vedo, da je odličen strokovnjak. Ti župa-

IZ RUPE

V torek prejšnjega tedna nas je obiskal naš rojak iz Mirna gospod Ivan Stanta, ki je pred kratkim na slovesen način daroval novo mašo na Mirenskem gradu. Po službi božji smo prejeli njegov novomašniški blagoslov. Želimo mu bogatega uspeha pri misijonskem delu v ređu lazaristov.

V nedeljo, 20. septembra, bo na Peči veliko cerkveno slavje. Naš domačin gospod Jožef Malič bo namreč obhajal svojo zlato mašo. Slavljencev je redovnik družbe salezijancev. Za slovesnost se bodo ponosni Pečani dobro pripravili. Okrasili bodo vas in cerkveno sv. Katarine na griču. Svečanost bo gotovo privabila obilo vernikov tudi iz bližnje in daljne okolice in precej meščanov iz Gorice.

OBMEJNI PROMET

V mesecu juliju je prekoračilo mejo v obe smeri 74.403 jugoslovanskih in 21.185 italijanskih državljanov z običajno prepustnico in dvolastniškim dovoljenjem. Takega števila potnikov ni doslej še nikdar bilo. V zadnjih 7 mesecih je potovalo preko meje v obe smeri 477.763 jugoslovanskih in 138.925 italijanskih državljanov.

Slovenija

ni so zahtevali tajne volitve. Tako je bil s štirimi glasovi proti trem imenovan domačin. To odločitev so zahtevale resnične koristi naših občin, saj so se »gorski« župani potegnili le za res sposobnega in vestnega ter neoderuškega zdravnika. Saj so vsi vedeli, da je domači živinozdravnik rešil že mnogo krav, ki so bile na tem, da poginejo. Prav je tudi, da je pri teh volitvah nekako zatemnela zvezda prej vodilnih županov.

IZ FOJDE

Konec meseca julija je v naši vasi in vsej okolici huda ura povzročila ogromno škodo. Tudi lansko leto nam je neurje napravilo toliko škode, da je ne bomo mogli še več let popraviti.

Zato je v predpreteklem tednu obiskal naše kraje videmski prefekt dr. Vecchi v spremstvu senatorja in čedadskega župana Pelizza in pokrajinske svetovalke Brollo. Skupno z občinskimi predstavniki si je prefekt ogledal od neurja povzročena razdejavanja in obljubil oškodovanim kmetovalcem pomoč.

DVE SMRTI

V nedeljo, 26. julija, je v čedadski bolnici nenadoma umrl 45-letni Romildo Tomazetič iz Zverinca v grmiški občini. Njegove telesne ostanke smo naslednji dan zagrebli na leškem pokopališču, kamor so ga prepeljali iz Čedada. Pokojnik je zapustil mlado ženo s kopico otrok. Naj mu sveti večna luč. Užaloščeni družini izrekamo priščno sožalje s prošnjo, da jo ljubi Bog potolaži.

Sredi julija je v tržaški bolnici umrl 56-letni Anton Trušnjak iz Trušnjega v dreški občini. Nekaj dni prej je revež šel kositi na Kras travo, da bi kaj zaslužil, a ga je tam doletela smrt. Pokojniku, ki so ga pokopali v Trstu, želimo, naj mirno počiva v Bogu. Hudo prizadeti družini in sorodnikom izrekamo iskreno sožalje.

Iz Goriške

Kriza v tržiških ladjedelnicah

Ker je ravnateljstvo CRDA odredilo, da se ukine oddelek za izdelovanje železniških vozov (OMFA), sta v političnih in gospodarskih krogih Gorice in tržiškega okraja nastali hudo razburjenje in velika zaskrbljenost.

Oddelek je bil ukinjen dne 1. avgusta, toda delavski zastopniki so bili o tem obveščeni šele 5. avgusta. Z zborovanjem raznih ustanov romajo sedaj na ministrskega predsednika Segnija in druga oblastva protesti in resolucije s pozivom, naj se z učinkovitimi ukrepi prepreči poslabšanje gospodarskega stanja v goriški pokrajini, ki je v glavnem odvisno od polne zaposlenosti ladjedelniške industrije v Trziču.

Najprej je proti zapori OMFA protestiral tržiški občinski svet in nato se je sestel tudi goriški občinski odbor in izrazil nezadovoljstvo, ker ni vlada izpolnila obljub, ki jih je dala goriškemu odposlanstvu konec julija. V odgovor na resolucijo, v kateri je odbor od vlade zahteval naj ukrep ravnateljstva CRDA ukine, je župan Bernardis prejel iz ministrstva za državne udeležbe naslednje obvestilo: »Po naročilu odsotnega ministra sporočamo, da smo takoj stopili v stik s predsednikom Finmeccanica, ki je zagotovil, da ne bodo delavcev odpustili, če bodo OMFA vključili v ladjedelnico; obenem zagotavljamo, da se bo minister osebno zanimal za vprašanje OMFA, brž ko se vrne v Rim«.

Proti ukrepu ravnateljstva CRDA sta nastopila tudi goriška trgovinska zbornica in krminski občinski svet.

V torek prejšnjega tedna pa je bilo zborovanje predstavnikov raznih gospodarskih združenj v Gorici in Trziču in zastopnikov vseh štirih sindikalnih organizacij. Zborovanja sta se udeležila tudi poslanca Martina in Franco.

Prvi je govoril predsednik pokrajinskega sveta dr. Culot, ki je podčrtal pomen tržiških ladjedelnic za gospodarstvo vse goriške pokrajine. Krizo ladjedelnic pa je najbolje predočil javnosti župan iz Trziča Cuzzi, ko je navedel dve številki, iz katerih se današnji položaj ladjedelnic prikazuje v vsej pretresljivi jasnosti: podjetje je imelo pred drugo svetovno vojno 13 tisoč uslužbencev, danes pa grozi nevarnost, da se bo to število skrčilo na 2.500. G. Cuzzi je poudaril dolžnost IRI-ja, da poskrbi za zaposlenost delavcev v kakšni drugi obliki, kakor se je že zgodilo v ostalih krajih republike (Neapelj), ako bi bil predvideni preustroj proizvodnje združen s previškom delovne sile. Nato je predlagal, da gre goriško odposlanstvo takoj še enkrat v Rim.

Predlog so odločno podprli vsi drugi govorniki in je bil soglasno sprejet. Odposlanstvu želimo, da doseže od vlade zadovoljivo rešitev krize v ladjedelnicah, da se v njih omogoči trajna zaposlenost delavstva in njegovega priznanega strokovnega vodstva.

IZ SOVODENJ

V ponedeljek predpretekega tedna smo položili k večnemu počitku 67-letno domačinko Gizelo Tomsič, ki se je po kratki zahrbtni bolezni za vedno poslovila od moža, dveh sinov in hčerke. Pred štirimi meseci pa je vzel slovo njen sin Ivo, ki mu je bilo šele 38 let.

Pogreba se je kljub slabemu vremenu udeležila skoro vsa vas. Bilo je tudi mnogo vencev, saj so pokojnico vsi globoko spoštovali kot značajno, narodno zavedno in pošteno ženo. Naj ji bo Bog bogat plačnik! Hudo prizadeti družini izrekamo globoko sožalje.

Dan zatem pa je navidezno nepomembna zastrupitev iznenada pretrgala nit življenja prej vedno zdravemu 61-letnemu upravniku Delavske zadruge v Gabrijah Petru Petjanu. Zadnje poti se je udeležilo veliko prebivalcev iz vse sovodenjske občine.

Pokojniku, dobremu očetu in zvestemu Slovencu naj sveti večna luč! Užaloščeni družini naj Stvarnik pomaga, da laže pretrpi hudi udarec.

IZ NAŠIH BRD

Stevejanci, Oslavci in Štmaverci se že pripravljajo na bližnjo trgatvev. Vedno so pa še v hudih skrbah za letošnji pridelek, ker se boje, da jim ga sklesti toča, kot se je žal zgodilo konec julija v Štmavru in na Oslavju. Najhujša skrb, ki nam leži na duši, so še precejšnje zaloge lanskega vina, saj ne vemo, kam bi z njim. Nekateri si po-

magajo z osmicami, čeprav jim tako razpečavanje vina prav nič ne diši; drugi ga pa prodajajo po zelo nizki ceni, tudi po 60 do 70 lir za liter. Cena je vsekakor prenzka za dobra briška vina; z njo so kriti kvečjemu stroški, a za trud in delo ostane prav malo. Izhoda pa ni, ker za novo vino potrebujemo posodo in moramo zato prodati staro.

V teh težavah se z bridkostjo spominjamo svoje nekoč mogočne goriške Zadrudne zveze, v okviru katere bi si že zdavna zgradili za obmejno briško prebivalstvo nujno potrebno veliko zadrudno klet. Ob tem tudi spoznavamo trajne strahotne posledice fašistovskega zločina, s katerim je bila skrhan gospodarska hrbtnica naše narodne manjšine v Italiji. Ni prav, da nam te krivice republikanska vladavina do danes še ni popravila.

RAZGLAS ŽUPANSTVA

Goriško županstvo obvešča občane, da bodo pokopali navadne grobove, v katerih počivajo osebe, umrle pred 30. septembrom 1949, nadalje zasebne grobove in zasebne 20-letne gomile, za katere preteče pogodba 30. septembra t. l. To delo bodo izvršili na glavnem mestnem in na predmestnih pokopališčih v Štandrežu, Ločniku, Podgori in Pevmi.

Telesne ostanke bodo spravili v skupno kostnico, če ne bodo sorodniki zaprosili, da se dovoljenje obnovi ali da se trupla zagrebejo v zasebne grobove. Prošnje je treba predložiti županstvu najkasneje do 30. septembra t. l. Do tega roka se mora plačati tudi pristojbina za novo dovoljenje. Spomenike na grobovih je treba odstraniti vsaj do 31. decembra 1959; po tem roku postanejo občinska last in občina z njimi razpolaga po določenih obstoječega pravnika.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Razveseljiv kulturni dogodek

(Večer italijanskih popevk v Kopru)

Na pobudo italijanskega konzula gospoda Zecchina v Kopru, ki si zelo in uspešno prizadeva za kulturno zblizanje med sosednim prebivalstvom na italijanski in jugoslovanski strani meje, kar je zlasti v korist obeh narodnih manjšin, je prišlo v torek, 25. avgusta, do novega razveseljivega dogodka v okviru tega zblizanja. Italijanska radiotelevizija je organizirala v sodelovanju z ljubljanskim radiotelevizijskim središčem »Večer italijanskih popevk« na glavnem trgu v Kopru, ki sta ga prenašali obe televizijski omrežji. Prenosni oddajnik so namestili na gradu Socerb, od koder so oddajali zvok in posnetke televizijskemu stolpu na Nanosu, ta pa jih je izžarjal dalje italijanskim in jugoslovanskim postam ter sprejemnikom. Pri tehnični izvedbi oddaje sta sodelovali italijanska in slovenska televizija.

Oddaja se je začela nekaj minut po 21. uri in je trajala eno uro in četrto. Nastopili so pevci in pevke Nuccia Bongiovanni, Arturo Testa, Anna D'Amico, Nunzio Gallo, Maria Paris, Rino Salviati, Fausto Cigliano in Teddy Reno. Ta zadnji je doživel še poseben uspeh zaradi izredno simpatičnega osebnega nastopa. Zapeli so neapeljske popevke, ki so doživele zadnji čas poseben uspeh na festivalu v Neaplju in na drugih podobnih prireditvah v Italiji; ter jih lahko slišiš v Italiji iz vsakega »juke-boxa«. Med njimi ni bilo »kričačev« v Presleyevem in Ankovem slogu. Italijani so se hoteli predstaviti slovenskemu občinstvu v Kopru s pristno svojimi, melodioznimi italijanskimi popevkami v tradicionalnem pevskem slogu, kar je bilo prav modro. Ne dvomimo, da take pesmi tudi bolj ugajajo slovenskim poslušalcem, čeprav tudi tam med mladimi ne manjka takih, ki se navdušujejo za jazz.

Napovedovala sta Emma Danieli v italijanščini in Saša Vuga v slovenščini. Simpatična, brhka Emma je dala nastopu še posebno potezo ljubkosti in elegance; obnesel se je tudi Saša Vuga, čeprav je bil v začetku še nekoliko »trde«. Tako je n. pr. prevečkrat in predolgo obračal glavo vstran od občinstva. V drugem delu oddaje tega nismo več opazili. Morda so bile nekoliko predožge slovenske napovedi v primeru z italijanskimi. Občinstvo je napolnilo ves veliki trg pred stolnico; bilo je navzočih nekaj tisoč ljudi, ki so živo ploskali gostujočim pevcem in zahtevali tudi ponovitve, v čemer jim seveda ni bilo mogoče ustreči zaradi televizijskega prenosa.

Ta je zelo dobro uspel, čeprav je bilo v začetku čutili še nekaj motenj v prenosu zvoka. Vodstvo oddaje je imel slovenski televizijski strokovnjak

Smrt pesnika Pavla Golie

Po dolgi bolezni je prejšnji teden umrl v Ljubljani slovenski pesnik Pavel Golia. Doživel je 73 let. Rodil se je leta 1887 v Trebnjem na Dolenjskem. V mladosti se je odločil za vojaški poklic in postal častnik v avstrijski vojski. Po prvi svetovni vojni pa se je odločil za drugačno življenjsko pot, ki je bila z vojaško v popolnem nasprotju; hotel je živeti za poezijo in gledališče. Tej svoji ljubezni je ostal zvest vse življenje. Dolgo časa je bil dramaturg ljubljanske Drame in nekaj časa jo je tudi vodil kot ravnatelj.

Leta 1921 je objavil svoji prvi zbirki pesmi. Prva je imela naslov Pesmi o zlatolaskah, druga pa Večna pesmarica. Zlasti prva je doživela velik, tudi knjigotržni uspeh, saj je bila še pred leti nekaka knjižna redkost. Leta 1936 je izdal novo zbirko s preprostim naslovom Pesmi, katerim so sledile leta 1951 Izbrane pesmi.

Njegov pesniški izraz je bil dokaj izviren in naravnost blesteč po obliki, tako da si je zagotovil Pavel Golia častno mesto v slovenski poeziji preteklih desetletij.

Poleg pesmi je pisal tudi mladinske igre, katere pozna delno tudi naša tržaška mladina. Nekatere izmed njih so se zelo priljubile, ker se je znal Golia izvedeti v otroško dušo in prežeti dejanje s poezijo in bogato domišljijo. Igrali so jih in jih še igrajo na mnogih odrih križem Slovenije in vsepovsod po svetu, kjer so kake slovenske izseljenske kolonije.

Lepe zasluže si je pridobil Pavel Golia tudi za slovensko gledališče, ki mu je pomagalo na evropsko raven.

Naj počiva v miru!

Mirč Kragelj, režiral pa je Italijan Alberto Gagliardelli. Obema je treba samo čestitati.

Prikupna je bila gesta obeh napovedovalcev, ki sta se ob koncu poslovala od občinstva v zamenjani vlogi: Emma Danieli s slovenskim »Na svidenje!« in Saša Vuga z »Buona notte«.

Hvaležno priznanje za to uspešno prireditev je treba izreči italijanskemu konzulu v Kopru dr. Zecchinu, ki je dal pobudo zanj in pomagal, kolikor je mogel, da je tako lepo uspela. Prav tako je treba izreči priznanje jugoslovanskim oblastvom, ki so po svoje prispevala k uspehu.

Prireditev, ki je prvič povezala italijansko in jugoslovansko televizijo, pomeni nov napredek v kulturnem sodelovanju med slovenskim in italijanskim narodom, za katero se je naš list vedno zavzemal in v katerem vidi najboljšo jamstvo za obe manjšini, za slovensko v Italiji in italijansko v Jugoslaviji.

Tako sodelovanje pa bo v korist tudi obema narodoma, ki ju je usoda napravila za soseda.

— 0 —

Pasternakov prevod

O Borisu Pasternaku, ki je odklonil Nobelovo nagrado za svoj roman Doktor Živago, se zopet govori. Ker ni mogel sprejeti, menda pod pritiskom sovjetskih književnikov, nagrade, so slovstvene vrline njegovega romana v inozemstvu silno povzdigovali, čeprav je vsebina precej razvlečena.

Prav isti kritiki, ki so ga toliko hvalili, ga bodo morda kmalu grajali, ker je sprejel nalogo, da prevede indijskega pesnika Rabindranat Tagoreja v ruščino. Delo bo izdala sovjetska državna založba ob stoletnici smrti (1961) velikega indijskega pesnika.

Mednarodne pevske tekme

Od 27. do 30. avgusta bo v Arezzu VII. mednarodna polifonična tekma. Nastopi so namenjeni verski glasbi. Poleg sedmih italijanskih cerkvenih zborov bodo tekmovali tudi zbori iz Francije, Belgije in Nemčije. Nastopili bodo ločeno moški in ženski. Zadnji dan pa bodo peli združeni pevci v cerkvi S. Maria della Pieve. Nad 300 pevcem bo izvajalo skladbe Palestrine, Haendla in nekaterih sodobnih skladateljev. Namen teh mednarodnih pevskih sestankov je dvigniti raven cerkvenega zbornega petja ne samo v Italiji, kjer se nahaja na še precej nizki stopnji, ampak tudi v drugih deželah, koder hočejo poglobiti smisel za umetno cerkveno pesem.

Film po noveli Mareka Hlaska

Ne da bi imenovali ime avtorja Mareka Hlaska predvajajo sedaj v Varšavi film »Kjer delajo živi mrlič«, posnet po romanu pisatelja, ki je sedaj v svoji domovini v nemilosti. V tem romanu je Hlaska, ki je dosegel s knjigo »Osmi dan v tednu« svetovni uspeh, opisal trpljenje v južni Poljski zaposlenih gozdnih delavcev, ki ne morejo videti v svojem delu nobenega smisla. Vendar so v filmu zamenjali pesimistično zamisel socialistične družbe s pozitivnim pogledom.

Hlaska, ki je sedaj v Izraelu in ima, kot znano, namen vrniti se domov, je pri začetku snemanja še sam sodeloval, kasneje pa je odstopil, ker ni soglašal s filmsko obdelavo svoje snovi. Kot poročajo iz Varšave, dobivajo varšavski časopisi številne dopise čitateljev, ki so videli film in ki izražajo ogorčenje zaradi samovoljnosti, storjene Hlasku.

SE ENA NAGRADA

V Italiji podeljujejo vse polno književnih in znanstvenih nagrad. K tem se je pridružila še ena z imenom Italijanski klas. Razpisala ga je strokovna kmetijska revija Agricoltura d'Italia za najboljše članke o kmetijskih vprašanjih. Nagradenec bo prejel en milijon lir.

Tujski promet in kultura

Tujski promet je predvsem gospodarski in socialni pojav, da ne rečemo »prometni problem«, ima pa tudi svoj velik kulturni pomen. Dokler svet ni še poznal poletnega preseljevanja ljudstev — če pomislimo, da je samo lani prispelo v Italijo nad 15 milijonov tujcev in da jih bo letos verjetno še več, se ta izraz ne bo zdel pretiran — so obstajale med narodi vse višje in neprodnejše pregrade predsodkov kot danes. Na račun tega ali onega naroda so si pripovedovali v tujini najrazličnejše in navadno malo simpatične stvari: »Italijani so taki«, »Nemci so taki« in »oni« spet drugačni. Narodi so imeli drug o drugem trdne in nestvarne predstave, porojene iz nevednosti, legend in predsodkov.

Moderni tujski promet je v glavnem pometel s takimi neumnimi predsodki. Ljudje, ki obiščejo drugo deželo, se lahko prepričajo, če niso posebno trde glave ali zagrizeni, da živijo tam prav taki ljudje, kakor so sami, ne glede na to, če imajo malo temnejše ali svetlejšše lase ali oči; gnjavijo jih enake skrbi za vsakdanji kruh, za zdravje in šolski uspeh otrok, isti strah pred vojno.

Prepričajo se lahko, da ni ne »lenih« ne »strahopetnih« ne »hudobnih« in ne »neumnih« narodov; pač pa so v vsakem narodu leni, strahopetni, hudobni ali neumni posamezniki, kot so tudi dobri, pošteni, pridni in bistri. Vsak narod ima svoje

Novi Djilas

Po italijanskih izložbah se je pojavila nova knjiga M'lovana Djilasa pod naslovom Terra senza giustizia (Dežela brez pravice), prevod izvirnika, ki je izšel pred časom v Ameriki. Prvi trenutek je tudi to delo jugoslovanskega politika in nekdanjega Titovega ožjega sodelavca, sedaj obsojenca, izzvalo veliko pričakovanje, kar ga je njegova prva knjiga c. novem vladajočem razredu v Jugoslaviji.

V deželi brez pravice se pa pisatelj obrača bolj na svojo rodno črno goro in opisuje skoro brezupni boj junaškega ljudstva za pravico in svobodo že izza turških časov. Seže pa do današnjih dni. Prav v tem posegu in primerjavi obstaja aktualnost Djilasovih razmotrivanj. Vendar pa se v ocenjevanju razmer vidi neko višje, brezosebno gledanje. Zato vidijo tuji kritiki v tej knjigi novega Djilasa.

ideale svobode in nacionalnega dostojanstva, za katere je pripravljen hrabro se bojevati, ima pa tudi svoje komplekse, slabe navade, zmote in zapeljivce, katerim naseda.

Turizem daje spoznavati tujim obiskovalcem pravi značaj gostiteljskega naroda, posebno v njegovi lepši podobi in po tistem, kar je v stoletjih ustvaril v obliki stavbarstva, tehnike, slovstva in kulture sploh. Zato je tujski promet velik in v marsikaterem pogledu zelo važen kulturni činitelj. Sami na sebi lahko opazimo, da se navadno vračamo z izleta v tujino polni simpatij do naroda, ki smo ga obiskali.

Zato je pozdraviti tujski promet kot enega najpozitivnejših pojavov našega časa, ki bo morda odločilno pripomogel k temu, da bo zavladalo mednarodni prijateljstvo ali vsaj dobra sosesčina.

Kulturne vesti

• Umrla sta slavni poljsko-angleški kipar Eppstein in avstrijski slikar Alfred Kubin, ki je živel v Linzu.

• V Skiri (pri Sfaxu) v Tuniziji so naleteli delavci, ki grade petrolejski vod, na razvaline dveh rano-krščanskih bazilik in na številne grobove z bogato arheološko vsebino. Ena izmed bazilik je imela pet ladij in baptisterij z lepim mozaikom.

• Iz vodstva Društva srbskih pisateljev so izstopili Mladen Oljča, Nikola Drenovac, Branko Miljković in Velimir Lukić, ker se ne strinjajo s stališčem vodstva do podelitve letošnjih društvenih nagrad pisateljem. Med drugimi je dobil nagrado Mladen Oljča za svoj roman »Molitev za mrtve brate« in mu je vodstvo društva pismeno čestitalo. Ko pa je prinesla Politika brezimen članek, naperjen proti razsodišču, ki je podelilo nagrade, češ da nagrajenih del ni dovolj pretehtala na njihovo estetsko ideološko plat, je vodstvo potegnilo s Politiko, kar je pripravilo omenjene pisatelje do odstopa. Oljča meni, da veljajo napadi njegovemu romanu čeprav to ni posebej omenjeno.

• Na festivalu v Moskvi so prikazali Italijani »Cibirijne noči« in Rossellinijev film o Indiji. Kot poročajo, je imel prvi film velik uspeh, Rossellinijev pa je pustil gledalce hladne.

SE JE TREBA ŠKROPITI IN ŽVEPLATI TRTE!

Vinogradniki so navadno nehali škropiti in žveplati trte konec julija ali največ v prvih dneh avgusta. Letos pa ni tako, ker sta zaradi vremena peronospora in oidij izredno hudo okužila trte.

Vinogradnikom zato svetujemo, da v zadnjih dneh avgusta ali v prvih dneh septembra še enkrat poškopijo trte z 0,3% raztopino asporja (300 gramov asporja na 100 litrov vode). Raztopini naj dodajo še 100 gramov koloidnega žvepla ali cosana. Le na ta način bodo dosegli, da ne bo peronospora okužila listov in grozdov. Če trte ta čas napade peronospora, grozdje slabo dozori, gnije (posebno zaradi zlahtne gnilobe — botrytis) in les slabo dozori. Če ne bo trta imela zdravih listov, bomo pridelali kislico.

Pozabiti ne smemo tudi na oidij. To bolezen vinogradniki premalo upoštevajo in se proti njej ne borijo zadostno. Posebno letos tožijo premnogi, da se jim grozdje črni, da razpokajo jagode in da se na grozdih razvija plesen. Proti temu ni drugega sredstva kot žveplanje, in sicer s prašljivim žveplom. Letos moramo žveplati še enkrat v prvih 10 dneh septembra. Žveplati moramo bolj na rahlo, in sicer v prvih jutranjih urah, da trt ne ožgemo in da se žveplo bolje oprime grozdov in listov.

Križana ali hibridna koroza v Evropi

Križana ali hibridna koroza izvira iz ZDA, v Evropo pa jo je zanesla UNRRA v l. 1947. Do l. 1955 se je prav počasi širila in v tem letu je bilo s hibridno koroza posejanih komaj 9% vseh njiv. V naslednjih treh letih se je odstotek podvojil in lansko leto je znašal po posameznih državah: v Izraelu in v Belgiji 100%, kar pomeni da v teh dveh državah sejejo samo hibridno koroza. Podobno je tudi na Nizozemskem, kjer znaša odstotek 93%. V ostalih evropskih državah je odstotek mnogo nižji, in sicer: Francija 43%, Španija 39, Alžir 25, Italija 24, Svica 20, Avstrija 10, Jugoslavija 6, Grčija 4, Portugalska 1, Turčija 0,1, Nemčija nič.

GOSPODARSTVO

Poznaš zajedavce špinače?

Spinačo zajeda živalski mrčes, uničujejo jo pa tudi razne glivične bolezni.

Škodljivci živalskega izvora

Poleg bramorja, strun, črvov majskega hrošča in drugih škodljivcev, ki napadajo vso povrtnino in proti katerim se borimo tako, da pred setvijo raztrosimo nekaj geodrina (aldrin), ima špinača še posebne škodljivce, in sicer:

a) **Špinačina vešča** (caradrina exigua) zaletuje v juniju na spodnjo stran lista skupine po 10 do 250 jajčk. Iz teh se izležejo ličinke, ki grizejo okoli sebe in napravijo na listih okenca — odprtine, pozneje pa se razlezejo po vsej rastlini. Ličinke se zabubijo v zemlji, kjer prezimijo. Proti špinačini vešči se borimo s tem, da pred setvijo zemljišče razkužimo z geodrinom (aldrin) ali z gammesanom. (Z žveplalnikom razprašimo po 1 kg enega teh sredstev na 100 m²). Ta vešča ima letno vsaj 2 rodova.

b) **Špinačina listna uš** (myzus persicae) napada tudi druge rastline. Ko odraste, je jajčaste oblike, do 2 mm dolga, zelenorumenkaste barve s podolgovatimi svetlorjavimi programi, z dvema dolgima trepalnicama na glavi in dvema rožičkoma na zadku. Napada spodnjo stran listov, posebno mladih, ki se nato zvijejo. Letno ima več rodov, prezimi pa v obliki jajčka. Uničujemo jo s škropili na podlagi nikotina. (Drugih strupov ne smemo rabiti, ker bi zdravju lahko škodili).

Glivične bolezni

a) **Peronospora**, ki napada špinačo, je posebne sorte, v bistvu pa enaka vsem ostalim: na listih se pojavijo rumenkaste pege, ki kmalu porjavijo, listi se zgrbančijo in zvijejo navzdol, na zgornji strani se pojavijo mehurčkaste vzpetine in ves list postane mesnat in debel. Če je vreme vlažno,

se na spodnji strani listov — pod pegami — pojavi plesen rjavo-vijolčaste barve. Peronospora se širi tudi s semenom, zato ne smemo sejati takega, ki prihaja iz obolenih posevkov. Proti peronospori se borimo tako, da seme razkužimo in uporabljamo enaka sredstva kot proti peronospori na trtah ali paradiznikih.

b) **Zlatenica** se pojavlja bolj redko, a kakšenkrat povzroči znatno škodo. Srednji mladi listi začnejo na koncu rumeneti, polagoma porumeni ves list, ki se potem posuši in kakšenkrat usahne vsa rastlina. Bolezen povzroča posebno kužilo — virus, proti kateremu še ne poznamo leka. Mogoče tiči vzrok tudi v pomanjkanju kakšne drobne prvine.

c) **Porjavenje korenine** in vratu povzroča glivica fusarium oxysporum, ki zamaši kanale, po katerih se pretaka sok, in rastlina kmalu oslabi in umre. Te bolezni ne znamo zdraviti in tudi ne preprečiti. Le to vemo, da drobnoživec — glivica ohrani v zemlji dolgo življenjsko sposobnost, zaradi česar ne smemo na isto leho sejati špinače vsaj 4 leta.

Čebelarstvo v Italiji

Popolnoma zanesljivih podatkov o italijanskem čebelarstvu ne bomo imeli nikdar, ker iz strahu pred obdavčenjem čebelarji mnogo panjev zatajijo. Zato so podatki vedno le približni.

Število čebelarjev koleba med 80.000 in 120.000. Na vsakega pride povprečno po 5 do 6 panjev, tako da skupno število panjev niha med 500.000 in 700.000. Od teh je polovica modernih, to je ameriške vrste Dadant, druga polovica pa kmečkih, med katere štejejo tudi naše — Znidaršičeve.

Proizvodnja medu in voska cenijo na 60 do 100.000 stotov, kar predstavlja vrednost 2 do 3 milijard lir. Vsako leto uvozijo v Italijo precej medu in voska, največ iz Argentine, Mehike, Nove Zelandije in Južne Afrike. L. 1957 je znašal uvoz medu 7.328 stotov, voska pa 710 stotov v približni vrednosti 300 milijonov lir.

V Italiji pa vzgojijo letno okoli 30.000 matic. Od teh jih polovico izvozijo in čebelarji dobijo za vsako 600 do 900 lir.

Glavni dohodek od čebel pa nista med in vosek, temveč delo, ki ga izvrše živalice s svojimi poletji, to je oplojevanje cvetov pri sadnem drevju, detelji, travah, povrtnini itd. Računajo, da znaša vrednost tega dela 10-krat toliko, kot sta vredna med in vosek. Italijanske čebele naj bi donšale letno nad 20 milijard dobička. V ugodnih dneh izleti čebela desetkrat dnevno in obiše vsega okoli 720 cvetov. Računajo, da čebele enega panja v dobi cvetenja obišejo do 60 milijonov cvetov. V nasprotju z drugimi žuželkami se čebele nekega dne ustavijo le na cvetovih določene vrste rastlin in prenašajo na dlačicah cvetni prah na druge cvete in tako pospešujejo oplajanje ter zaroditev plodov. Tega ne smemo nikdar pozabiti, če presojamo koristnost čebel.

ŽENA IN DOM

Naš vsakdanji kruh

Čprav je kruh naša poglavitna jed (povprečno ga zaužije vsak človek 220 kg na leto), nam sam ne nudi dovolj beljakovin, vitaminov in hranilnih snovi, kakor jih dobimo v mesu, sadju, zelenjavi, maščobi itd. Dandanes pečemo v glavnem le kruh iz pšenične moke, poznamo pa tudi ječmenov, ržen in koruzni kruh.

Pšenični ima veliko hranilno vrednost (mного beljakovin), poleg tega je lahko prebavljiv.

Rženi je sicer po hranljivosti sličen koruznemu, toda testo manj okusno ter teže prebavljivo. Če zmešamo rženo moko s pšenično, dobimo prav tečen kruh.

Koruznega in ječmenovega danes skoro sploh več ne zaužívamo, v prejšnjih časih pa sta bila vsem zelo dobrodošla.

O tem, ali je boljši beli ali črni kruh, je bilo napisanih že mnogo razprav. Ugotovljeno je vsekakor, da boljše hrana v nekem pogledu človeštvu škoduje. Tako se je na primer zadnja leta povečalo število ljudi z bolnimi zobmi. Kot vzrok navajajo pomanjkanje snovi, katere se izločijo ob rafiniranju (prečiščenju) hrane ter mletju bele moke.

Pri mletju odpadejo luske in klice pšeničnih zrn, ki vsebujejo veliko beljakovin, rudninskih snovi, vitaminov (zlasti B1, ki je nujno potreben za živčev-

je, B2, PP in E) in maščobe. Beli kruh pa ima prednost, da vsebuje več kalorij kot črn (2.600 kalorij v kilogramu bele in 2.400 kalorij v kilogramu črne moke).

Iz tega sledi, da imata tako črni kot beli kruh pomanjkljivosti in prednosti; zato strokovnjaki priporočajo kruh iz mešane (črne in bele) moke. Ta je hranljiv, lahko prebavljiv in vsebuje veliko beljakovin, ogljikovih hidratov, vitaminov in rudninskih snovi.

NAŠ RECEPT

CENENA POTICA

Potrebujemo: kvašeno testo, 3 žlice kaka, 3 žlice mleka, sladkor, surovo maslo ali margarino ter cimet.

Testo stepemo in razdelimo na dve polovici; v eno vtepemo kakao, dobro umešan v hladnem mleku, in dodamo sladkorja. Testo še malo stepemo ter pustimo vzhajati vsako polovico posebej. Vzhajano belo in kakaovo testo pomažemo s surovim maslom ali margarino in ga potresemo s sladkorjem, ki smo ga pomešali s cimetom. Nato razvaljamo obe polovici testa in ju postavimo drugo na drugo. Dvojno testo zavijemo kot pri navadni potici ter ga položimo v pomaščen pekač, kjer naj še malo vzhaja; pečemo ga približno eno uro.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Med tedanjo volilno borbo ni bilo v Istri skoro vaši, ki bi je fašisti ne obiskali, ondi uganjali nasilstvo ali vsaj našim ljudem težko grozili. Tako so se pojavili tudi v Tinjanu, in sicer so to bili črnuhi iz Pazina.

Najprej so v velikem številu stopili v krčmo Ivana Defarja, oboroženi z bombami in samokresi. Brez vsakega uvoda so v pritli-

52. Dr. E. BESEDNJAK

čju razbili vse, kar jim je prišlo v roke: gostilniško posodje in opremo, v prvem nadstropju, kjer je g. Defar imel stanovanje, pa še pohištvo in dragocen klavir.

NADUČITELJ LUKEŽ

Zatem so krenili proti hiši nadučitelja Lukeža ter planili v njegovo stanovanje, ki so ga korenito razdejali: kar se je dalo razbiti, so kar na mestu razbili, vse ostalo pa zmetali na cesto in tam sežgali. Škoda, povzročena g. Lukežu, je bila ogromna, a mu ni bila, razume se, nikdar poravnana.

Nato so se pazinski »rodoljubi« spravili na revnega narodno zavednega vaškega krojača. Z orožjem v roki so vdrli v njegovo delavnico in kuhinjo, kjer so uničili vso posodo. Obenem so mu do nerabnosti skvarili tri šivalne stroje ter jih skozi okno treščili na ulico. S stroji je letelo iz delavnice tudi več neizgotovljenih novih oblek, ki so s ceste brez sledu — izginile. Ubogi krojač je bil gmotno silno udarjen.

NASKOK NA ŽUPNIŠČE

Od krojača so jo fašisti mahnili proti župnišču, v katerem pa ni bilo nikogar. Župnik je bil zdoma, kuharica je pa pravočasno zvedela, kaj se pripravlja, in je zato brž zaklenila vsa vrata ter zbežala na varno. Vendar to hudodelcev ni zadržalo, da bi ne vlomili v hišo in jo začeli pustošiti.

Tudi tu so kot drugod vzeli najprej na piko posodo. Zakaj so bili ta dan tako srditi na kozice in lonce, je ostalo nepojasneno.

Ko so razbili vso kuhinjsko posodo, so stolkli na kose še pohištvo in ga zalučali skozi okno. Na cesti se je nagrmadil cel hrib opreme, knjig in spisov, od pohištva je ostala v stanovanju le ena omara nepoškodovana.

»Pogumni« Pazinci so vdrli tudi v klet, kjer jih je domoljubje gnalo, da so streljali v sod vina, iz katerega je izteklo na tla sedem hektov. Od tod so se odpravili v hlev ter se lotili celò živine. Ko se je v vasi raznesel glas, kako divjajo fašisti, ne da bi se prisotni orožniki za to najmanj brigali, so nekateri moralno skvarjeni vaščani menili, da je zdaj vse dovoljeno ter se ni treba več ozirati na zakone in postenje.

CERKVENA BLAGAJNA

Pojavili so se v župnišču in začeli krasti. Ta je odnesel mast, drugi slanino, tretji olje, četrti duhovnikovo perilo, obleko in obuvalo, drug spet se je polastil posteljnih odej ali oblačil revne kuharice in kakega kosa pohištva. Zatem so se vrgli na cerkveno blagajno. Ker je bila zaklenjena, so jo zvalili na vrt in jo obdelovali z debelemi koli, da bi se odprla, kar jim pa ni uspelo.

Zato so zgrabili krožnik s kelihom za daritev, ki je stal na blagajni, ga zagnali ob tla in ga sem in tja brcali. Ravno tako so segli po torbici, v kateri je nosil župnik sv. hostijo umirajočim in bolnikom, ter jo tepali po zemlji. Vse to so, ponavljam, gledali orožniki, a niso mignili s prstom.

Župnikovi nasprotniki, ki so to uganjali, so prejkone mislili, da je nastopil čas, ko je vse dovoljeno, ter si morda celo umišljali, da dokažejo, ako posnemajo fašiste, svojo zvestobo Italiji. Tako se razmahnejo najnižje živalske strasti v ljudeh zmeraj, kadar v državi prenehajo veljati zakoni in zavladala splošna zmeda.

TOLMINSKI KAPLAN KODERMAC

Da bi pa kdo ne mislil, da so se volilna nasilstva dogajala samo v Istri, hočem tu

navesti značilen primer iz Goriške. Tiče se mojega sošolca in prijatelja Lojzeta Kodermaca, ki je bil tedaj kaplan v Tolminu. Danes živi kot župnik v bližnjih Volčah, kjer sem ga še pred kratkim obiskal in z veseljem ugotovil, kako je še poln življenjskih sil ter splošno priljubljen med prebivalstvom. Razgovor naju je nanesel tudi na volitve v rimski parlament spomladi l. 1921, ki mu še danes niso šle iz spomina.

Kodermac se je tedaj čutil moralno dolžnega, da kot narodno globoko zaveden Slovenec nagovarja ljudstvo, naj odda 15. maja svoje glasove za slovenske kandidate. Ker je bil po naravi pogumen in izredno gibčen, je imel velik vpliv na prebivalstvo. Zato je bil trn v peti fašistom, ki so sklenili, da se mu maščujejo.

Ko se je 10. maja ponoči vračal iz Poljubina, kjer je imel šolo, domov, so ga čakali fašisti na mostu čez Tolminko. Brž ko so ga prepoznali, je eden izmed njih dal znak z vzklikom: Ecco il giusto! — To je ta pravi! ter se zagnali vanj. Eni so udrihali po njem s pestmi, drugi so ga obdelovali s puškinimi kopiti.

Naposled se jim je Kodermac izvil ter prispel ves krvav v Tolmin, kjer so morali takoj poklicati zdravnika dr. Serjuna, da mu je obvezal rane. Le svoji krepki briški naravi se je imel zahvaliti, da je okreval od težkih ran na glavi in po telesu.

Najznačilnejše je pri tem bilo, da so napadalci bili **državni uslužbenci** civilnega komisariata in tehničnega urada v Tolminu. Napad so izvršili v zaščiti temne noči, misleč, da bodo njihova imena ostala prikrita, a so kljub temu prišla na dan. To je bilo brez pomena, zakaj zaradi njihovega »rodoljubnega« dejanja, jim ni bil skrivljen las. Saj so nekaj minut pred podlim napadom na Kodermaca šla čez most dva orožnika, videč, kako stoje fašisti v zasedi, a se za to nista prav nič brigala. Slovenci smo bili pač tedaj kot divjad, s katero so črnuhi počeli, kar se jim je zljubilo. (Nadaljevanje)

S pravim užitkom pa smo gledali hipnotizerske poskuse že omenjenega Tržačana. Delal jih je brez navora in z elegantno gotovostjo, hkrati pa je bil ljubezniv z ljudmi, ki so se mu dajali na razpolago za poskuse. Bil je res nenavadno dober hipnotizer. Spomladi leta 1945, ko sem se vrnil iz »Aussenkommande« Überlingen v Dachau in zvedel, da so tudi njega poslali v Buchenwald, mi je bilo žal za njim, in ko sem pozneje zvedel, da je tudi on tam umrl, mi je bilo zelo hudo, ker smo ga imeli zaradi njegove ljubeznivosti vsi radi. Med tržaškimi bralci teh spominov se bo morda našel kdo, ki se spominja tistega fanta. Bil je star kakih 26 let in bledega, lepega obraza. Govoril je kar dobro slovenski, a narečje.

Oba smo imeli radi, ker sta nam s svojimi poskusi tolikokrat omogočila, da smo vsaj za pol ure pozabili na vse drugo in se lahko spet smejali.

VIII.

V začetku jeseni so začeli prihajati v Dachau transporti internirancev iz taborišč na vzhodu, ker se je pomikala fronta vedno bolj nazaj. Kopalnica ni več zadostovala za »sprejem« in preoblačenje novih »gostov«. Tako so opravljali to navado kar na »Appellplatzu«, kot se je imenoval glavni taboriščni trg. Ker so prihajali prevozi navadno ponoči, so nagnali ljudi kar na tisti del trga pred Revierjem, ki je ostal zjutraj pri apelu (t. j. štetju) in pri zbiranju delovnih kolon prazen. Tam smo marsikatero jutro zagledali velike skupine ljudi v »zebrah«, ki so sedeli na tleh pri svojih culah ali pa se premraženi in neprespani prestopali na mestu in si meli roke. Noči so postajale že hladne.

Tudi ti prevozi v Dachau so nam razodevali bolj kot vsako vojno poročilo, da se Rusi vedno bolj bližajo. Če smo imeli pri-

V DACHAUSKIH BLOKIH

96

E. Z.

ložnost, smo vprašali katerega od novih, od kod so prišli, in povedali so nam kako neznano poljsko ime v komaj ponemčeni obliki. V nas se je krepilo upanje, da se vendarle bliža konec, toda vedeli smo, da je pred nami še zima — huda zima. Marsikdo je dvomil, da bi jo preživel, posebno ker so začele razsajati v taborišču razne nalezljive bolezni in take, ki so bile posledica sestradanosti, pomanjkanja vitaminov in umazanije.

Glede snage so veljale sicer drakonsko stroge odredbe, toda v natrpano polnem taborišču, kjer se je gnetlo zdaj že nad 25.000 ljudi, vsaj štirikrat več, kot pa je bilo preračunano, je bilo komaj še možno govoriti o kaki higieni. Perilo so nam menjavali vedno redkeje, morda vsakih deset dni, in bilo je tako slabo oprano, da se je držala kakega kosa še vsa prejšnja umazanija. Zmanjkovalo jim je mila, popuščala pa je tudi disciplina pri delu. Seveda je šlo za srajce in spodnje hlače najslabše kakovosti, brez ovratnikov in navadno brez gumbov. Kup perila, ki je veljalo za oprano, so nagrmadili v kot sobe, in vsakdo si je vzel po eno srajco in spodnje hlače. Prvi so lahko še nekoliko izbirali, zadnji pa so morali vzeti, kar je ostalo. Za zadnje je vsega zmanjkalo. Mnogokrat so bile v »oprannem« perilu še žive uši. Tako smo se spravili vedno najprej nad natančen pregled šivov in robov, šele nato smo se upali preobleči.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

dve zanimivi atletski prireditvi

V Beogradu, kjer bodo leta 1962 srečanja za evropsko lahkoatletsko prvenstvo, je bil v soboto in nedeljo dvoboj med moštvoma Jugoslavije in Francije.

Na tekmovanjih prvega dne se je izkazal mladi Jugoslovan Majtan, ki je navdušil občinstvo že na zadnjih prireditvah v Ljubljani in Celju; v skoku v višino je porazil državnega prvaka Fourniera (Fr.) in Marjanovića (Jug.) ter s skokom 2 m postavil nov državni mladinski višek. Izredno napet je bil dvoboj med Bogeyem in Ivanovičem v teku na 5.000 metrov. Ivanović je stalno napadal in večkrat prehitel tekmeča, a se je končno moral zadovoljiti z drugim mestom. Zanimanje je vzbudil tudi tek na 100 m, kjer je uspel Genevay. Na tekmah moških so si domačini začeli nabirati več točk, kot so sami pričakovali, toda štafeta 4x100 m je pokopala upe Jugoslovanov; v tej panogi so bili namreč izločeni.

V teku na 400 m je zmagal Seye, na 800 m Lenoir, na 110 m H Lorger; v metu krogle je Jugoslavija dosegla dve zmagi; v metu kopja (I. Macquet) in skoku v daljino pa je bila uspešna Francija.

Francozinje so zmagale v teku na 80 m H, na 100 m in v skoku v daljino. V metu diska in krogle pa so zmagale Jugoslovanke.

Na drugem dnevu tekmovanj so atleti dosegli izredne in nepričakovane uspehe. Moški obeh ekip so se borili zelo dobro; Jugoslovani niso sicer uspeli dohiteti nasprotnikov, a so se vseeno izkazali. Postavili so kar tri nove državne viške (400 m H — Kovač; troskok — Jocić; disk — Radošević) in enega izenačili (200 m — Snajder). Francozi so izboljšali državni višek v teku na 200 m. To je uspelo Seyeju s časom 20"8. O sposobnosti francoskih atletov nam priča že dejstvo, da sta Snajder in Jocić kljub odličnim izidom zasedla le tretje mesto. Požrtvovalnost Ljubljancina Hafnerja je bila povod za nov slovenski višek na 3.000 m H. Hafner je v zanimivem teku in prvič v manj kot 9' (8'58"4) prehitel Francoza Amerja. Jugoslovanski ženski ekipi

je drugi dan dvoboja uspelo dohiteti in končno prehiteti francoske sovrstnice (54:52). V teku na 200 m so domačinke odnesle dvojno zmago, isto se je zgodilo tudi v metu kopja. Celjanka Slamnik je zasedla drugo mesto v teku na 800 m. V skoku v višino sta bili najboljši Gere (J), ki je izenačila državni višek, ter Petry-Amien, ki je pa postavila nov državni višek Francije.

Ostali izidi drugega dne. **Moški:** kladivo je najdalje zagnal Račić; v teku na 1.500 m je zmagal Jazy; v troskoku je bil najboljši Battista; Lešek je skočil najvišje s palico; sledita še dve francoski zmagi: tek na 10.000 m štafeta 4x100 m. **Ženske:** v štafeti 4x100 m je zmagala Francija.

Končni izid: 114,5 : 95,5 v korist Francije.

V Moskvi je bil dvoboj med Zap. Nemčijo in Rusijo. Nemci, ki so pred kratkim premagali Veliko Britanijo, so dosegli le povprečne uspehe, tako da so Rusi zmagali z izidom 211:130 (moški 129:91; ženske 82:93).

Prvega dne so si Rusi zagotovili prvi dve mesti v skoku v daljino, višino, v metu krogle ter diska. Drugega dne se je razlika med ekipama še povečala. Zadovoljila sta zlasti Rudenkov (met kladiva) in Cibulenko (met kopja). Nepričakovan je bil neuspeh svetovnega prvaka Lenerja na 110 m H; porazil ga je Mihajlov. Na ženskih srečanjih so Rusinje bile boljše na vseh 11 tekmah; najboljša uspeha sta dosegli Čenčik (višina) in Saprunova (daljina).

SPORT PO SVETU

Kolesarstvo — V Riminiju je bila dirka za nagrado Longines. Zmagala je ekipa Helyett-Leroux, ki so jo sestavljali Darrigade, Anquetil, Graczyk, Elliott in Vermeulin. Druga je bila Faema (Van Looy) in tretja Ignis (Baldini, Poblet).

Avtomobilizem — Moss je na avtomobilu Cooper-Climax zmagal na dirki za Veliko nagrado Portugalske. Drugi je bil Američan Gregory. Avstralec

Brahbam, najresnejši Mossov nasprotnik, je zavozil s ceste in bil lahko ranjen. Na lestvici za svetovno prvenstvo vozačev je prvi Brahham (27 točk), drugi Brooks (23) in tretji Moss (17,5).

Boks — Davey Moore (ZDA) je v Los Angelesu obdržal naslov svetovnega prvaka perolahke kategorije, ko je v 11. krogu s k. o. premagal Nigerijca Basseya.

Nogomet — Didi, eden najboljših nogometašev z zadnjega svetovnega prvenstva, je zapustil Brazilijo in odpotoval v Španijo, kjer bo nastopal v moštvi Real Madrid.

V okviru olimpijskega prvenstva je v Oslu Norveška premagala Islandijo z 2:1.

V tekmi za srednjeevropski pokal je Honved premagal MTK s 4:3.

Plavanje — V Rimu so s tekmami med Italijo, Veliko Britanijo in Švedsko otvorili novi olimpijski stadion Flaminio. V prvem dnevu tekmovanj so plavalci dosegli veliko dobrih uspehov, drugi dan pa je bil precej manj rožnat. Srečanje je potrdilo napredek italijanskih plavalcev in obenem dokazalo, da domače plavalce daleč zaostajajo za nasprotnicami. Čeprav je med moškimi ekipami bila najboljša italijanska (96 točk) pred angleško (77) in Švedsko (68), so Italijanke bile deležne tolikega neuspeha (42) v primeri z Angležinjami (93) in Švedinjami (83), da pripade italijanski ženski ekipi šele zadnje mesto, če seštejemo vse izide.

Veslanje — Od 20. do 24. avgusta je bilo v Mazonu (Francija) evropsko prvenstvo za moške. Nemci so pokazali svoje izredne sposobnosti in dosegli največ zmag (četverec s krmarjem, dvojec brez krmarja, dvojec s krmarjem in osmerek). Rusi so bili uspešni dvakrat (skiff in double-scul), Švicarji pa enkrat (četverec brez krmarja). Italijani so upali, da bo njihov osmerek prišel prvi na cilj (kot se je zgodilo na prejšnjem prvenstvu), zasedel pa je le četrto mesto. Največji italijanski uspeh je bila srebrna kolajna, ki si jo je zaslužil njihov dvojec s krmarjem. V zaključnih tekmovanjih je nastopil le en jugoslovanski čoln — četverec s krmarjem — in zasedel zadnje mesto v svoji skupini.

Lestvica: 1. Nemčija (53,5 točk), 2. SZ (29,5), 3. CSR (21), 4. Nizozemska (13,5), 5. Švica (12), 6. Poljska in Italija (11); Jugoslavija si z Vel. Britanijo, Dansko in Avstralijo deli 12. mesto s tremi točkami.

Temne slutnje

Avstrijski zunanji minister grof Berchtold, prava slika višjega uradnika, ki venomer trdi, da izvaja le voljo predstojnikov, v resnici jo pa po svoje tolmači, je imel na cesarja velik vpliv. Na sleherno besedo je vladarju prikimal, da je stari cesar spričo tako vdanega zunanjega ministra res mislil, da še vedno vlada. Minister lisjak, njegov tovariš Stürkgh in večina generalov je pa v resnici silila k obračunu s srbskimi »ušivci«.

Obisk prestolonaslednika in izzivanje z vojaškimi vajami prav na Vidov dan je bila že sklenjena stvar.

Franc Ferdinand je začel postajati zaskrbljen. Navdajale so ga temne slutnje. Zvedel je, da ni za njegovo osebno varnost dovolj poskrbljeno. Zelel je, da bi bilo potovanje odloženo, a si v svojem ponosu ni upal tega izraziti. Cesar in glavni vojni stan sta pa molčala.

Nadvojvodu se je zdel kot dan obsodbe, ko bo moral odpotovati. Nekaj odločilnega bo padlo na njegovo glavo. Temne slutnje so navdajale tudi njegovo ženo Zofijo. Silila je moža, da jo mora vzeti s seboj, ker da se zanj boji. Domenila sta se, da bosta skupaj potovala v Miramar. Od tam on po morju v Dalmacijo in Bosno, ona pa po suhem v toplice Ilidže, kjer se bosta srečala za slovesni vhod v bosansko prestolnico.

Dan pred odhodom se je Franc Ferdinand oglašil pri stricu cesarju. Temu so bili nečakovi obiski silno neprijetni, ker mu je ta znal tudi katero zabrusiti v obraz. To pot je pa bil nečak nekam bolj krotek.

95

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

Sam cesar je maršalu in podrepniku Conradu povedal, da je prestolonaslednik izrazil bojazen za svoje zdravje. Prevelika julijska vročina da mu škodi za tako naporno potovanje. Morda da bi kazalo obisk odložiti.

Cesar, ki je mislil, da se zdaj igra z miško, je mrzlo odgovoril: »Naredi, kakor hočeš, vojaške vaje pa se bodo izvršile!«

Nečak je razumel, da hoče stari vso odgovornost zvrniti nanj. Pustil je, da pojde zastopat monarhijo in cesarsko oblast med Slovane na Balkanu. Preden sta si nasprotna sorodnika podala roki v pozdrav, je še prosil prestolonaslednik za dovoljenje, da sme tudi žena z njim.

»Pa še ona,« je pritrdil cesar in zažvenkljal z ostrogami prav po vojaško.

Tako sta se odpeljala proti Miramaru bodoči cesar avstrijski in njegova žena. Bridko jima je bilo slovo od otrok in grada Kopništa. Zgoditi se je pa moralo, kakor je že vnaprej nevidna roka zapisala v knjigo zgodovine. Usodna pot Habsburžanov je vodila zopet preko Miramara.

Sprejem z bombami

Na dan 28. junija zjutraj je krasno poletno sonce sijalo nad kopališčem Ilidže pri

Sarajevu. V bosanski prestolnici so oblastva ukazala okrasiti s cvetjem in avstrijskimi zastavami vsa okna, koder se bo peljal prestolonaslednik. Ljudstvo je hladno izpolnilo povelje. Nad poletno lepoto je nekaj mrkega trepetalo v zraku.

Franc Ferdinand je iz kopališča poslal otrokom še zadnji brzojav. Sporočil jim je, da sta z mamo zdrava in dobre volje ter da komaj čakata, da jih bosta objela po končanih obredih 30. junija.

To so bile zadnje pisane besede prestolonaslednika Avstrije. Nato je začela pot v — smrt.

Pred mestom se je uredil sprevid petih avtomobilov. V prvem je sedel mestni župan s svetovalci. V drugem sta se peljala nadvojvoda z ženo in maršalom Potiorekom, vojaškim guvernerjem Bosne in Hercegovine. Sledili so vozovi s pribočniki in dostojanstveniki. Topovske salve so zagrmele s sarajevske kule v pozdrav. Vse je bilo nasmejano. Redke gruče meščanov so praznje oblečene zrle na dunajsko gospodo, v žepih so pa skrivale zadnje številke beograjskih listov, ki so pisali o germanskem izzivanju. Povorka je krenila ob desnem bregu Miljačke. (Dalje)

10

Za
našen
a
i
m
l
a
i
š
eG
u
s
a
r
j
i

Šolska obvestila

Iz Trsta

Popravni izpiti na višji realni gimnaziji v Trstu se prične dne 2. septembra, ob 8.30 s pismeno nalogo iz slovenščine.

Iz Gorice

Na nižji srednji šoli (gimnaziji) in strokovni šoli v Gorici se jesenski izpiti prične 7. septembra, ob 8.30. Vrstni red izpitov je razviden s šolskih oglasnih desk.

Vpisovanje v nižjo srednjo šolo (gimnazijo) in v strokovno šolo v Gorici se je že pričelo in se zaključuje 25. septembra.

Za vpis v nižjo srednjo šolo je treba izpolniti vpisno polo, ki jo da tajništvo, ter plačati v tajništvu 800 lir (za šolsko spričevalo, kolek na spričevalu, zavarovanje pri telovadbi in izletu, šolski kino in še drugo); razen tega je treba plačati na pošti: 700 lir za vpis v I. razred, 550 lir za vpis v II. ali III. razred. Poštne položnice dobiti v tajništvu.

Za vpis v strokovno šolo je treba tudi izpolniti vpisno polo ter plačati v tajništvu 600 lir (za spričevalo, zavarovanje pri telovadbi in izletu, šolski kino in drugo).

Vsa potrebna pojasnila daje tajništvo.

Iz Trsta

OBVESTILO KMETOVALCEM

Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov opozarjata kmetovalce, naj si na občinskih deskah ogledajo sezname družinskih poglavarjev, ki imajo pravico do zavarovanja v kmečki bolniški blagajni. V seznamu morajo biti vključeni vsi posestniki, ki za obdelovanje svoje kmetije potrebujejo nad 30 delovnih dni na leto.

Kdor ni v seznamih, a ima pravico do zavarovanja, naj se takoj zgleda v uradih Kmečke zveze in Zveze malih posestnikov v Trstu, ul. Geppa 9 (prilijče) ter naj prinese s seboj posestni list.

Rok za vlaganje prizivov poteče 20 dni po tem, ko je bil seznam prvič objavljen na oglasni deski. Ker je zadeva važna, je nujno, da si vsi prizadeti sezname temeljito ogledajo.

OGLEJTE SI SEZNAME!

Dne 1. septembra bodo na občinskih oglasnih deskah objavili sezname vseh oseb, ki so dolžne plačevati prispevke za kmečko pokojnino in za bolniško blagajno. Razobešeni bodo 15 dni in iz njih bodo razvidna imena poglavarjev družin, število delovnih dni ter višina prispevka za leto 1960. Kdor ugotovi kake nepravilnosti, lahko do 30. septembra vložil priziv.

Posebno pozorne naj bodo osebe, katerih starši so že prejeli pokojnino ali so že vložili listine za njeno pridobitev, a so medtem umrli. Za natančnejša pojasnila se prizadeti lahko obrnejo na Kmečko zvezo v Trstu.

ZA KOKOSEREJCE

Da se pospeši smotrna reja kokoši, bo Kmetijsko nadzorništvo v Trstu nudilo prispevke tako za nakup nove opreme v kokošnjakih kot za nakup montažnih kokošnjakov.

Od opreme pridejo v poštev: **umetne koklje, družinske baterije za rejo piščancev za azakol, umne krmilne posode, napajalniki, zaklopna vališča, stojšča, mali mešalniki itd.**

Za nakup **montažnega kokošnjaka** (25 do 30 kokoši) bo prispevek znašal do 50% cene. Tak kokošnjak je zelo primeren za naše kraje in razmere.

Kdor namerava dobiti prispevek, naj se zgleda na Kmetijskem nadzorništvu v Trstu.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20

Telefon 29-477